

és elismeréssel fogadott. Újbóli megjelenése alkalmából megelégedhetünk a mű egyszerű, meleg ajánlásával. Aki a Madách-centenárium alkalmából az Ember tragédiáját újból elolvassván, szerzőjéről s a nagy költeményről közelebbi felvilágosítást keres, az legcélszerűbben Voinovich könyvéhez folyamodhat. Egyszerű és mégis emelkedett — tudnivalókat és megfigyeléseket könnyed folytatossággal közlő —, elmélyedő tanulmányból fölmerülő, de korántsem tudákos modora: meg fogja találni az utat a szakkörökön messze túl, a laikus érdeklődők lelkéhez is. Főrésze s egész tárgyalásának, adatrendszerének és gondolatmenetének végcélja — amint természetes is — az Ember tragédiája méltatása és magyarázata. Életrajza, a költő korábbi műveinek méltatása, lelki jellemzése, gondolatérlelődésének nyomon követése: mind e végső nagy feladat megalapozását célozza s a felé irányul. A könyv második, nagyobbik fele az Ember tragédiája körül állapodik meg, elmélyedő, sok szempontú figyelemmel.

M—N.

Ferenzi Zoltán: Petőfi. (A Pantheon Irod. Intézet Rt. kiadása.) Némi elfogultsággal vesszük kezünkbe ezt a kis könyvet. Írója a Petőfi-irodalom legrégebb munkása, akiben egykori mesterének: a tudós Meltzl Hugónak lelkesége oly erős gyökeret vert, hogy egész életét Petőfinek szentelte. Senki többet nem áldozhat a költőnek. Egy élet — nagy szó! — fáradhatlan munkásságának rövidre fogott eredménye e könyvecske s ez a tény már magában is elgondó arra, hogy a bírálótl lefegyverezze. „Mert ha minden egyéb fogratékos lesz is benne a lelkesedés és odaadás, a hit és meggyőződés egész lesz”, — mondja írója — kinek „összes törekvéseit kielégíti, ha azt fogják mondani, hogy a pillantás, melyet a költőre vet, világos és hogy a lényeg benne van”. É szerényre szabott törekvésnek igazán nem nehéz célt érni, ha számba vesszük, hogy az írónak saját munkássága eredményén kívül elég gazdag esztétikai irodalom állt rendelkezésére. Hiszen már Gyulai Pál és Salamon is „világos” pillantást vetett a költőre s az előbbinek előadásai a „lényeges”-t csaknem kimerítették. Ferenczi Zoltán célja körülírásában tehát túlszerűen s igéreteinél jóval többet ad. Nem csak „egy pillantást”

vet tárgyára, de belemélyed, körüljárja, minden oldalról megvilágítja, magyarázza, dicsőíti, szóval kimerítő jellemrajzot ad a költőről. A jellemrajz a nagyközönségnek készült s így természetes, hogy Ferenczi kerüli a mélyebbet s tán fásasztöbb elemzéseket. Új, esetleg vitatható szempontokból sem törekszik nézni tárgyát. Az átlagolvasókból álló nagyközönség pozitív igazságokat akar; megállapításokat s nem föltevéseket. Innen van, hogy Ferenczi könyve, célja szerint, *leszűrt* igazságokat tartalmaz s az író saját kutatása eredményeit a Petőfi-irodalomban csak olyan ítéletekkel egészíti ki, melyeket már az idő is szentesített. Nem eredetieskedő akar lenni, hanem megbízható és lelkiismeretes.

Ez a pontosság és megbízhatóság a fő erénye a könyvecskének, mint általában Ferenczi egész irodalmi munkásságának is. Szinte közmondássá vált a „Lássuk Ferenczit” szólás, ha Petőfi valamely életrajzi adatára nézve vita folyt valahol. S érdekes, hogy az író e csaknem kínos pontosságot a laikus olvasóval is azonnal éreztetni tudja, mikor tudomására hozza, hogy a *János vitéz* 1496 sorból, *Az apostol* 2816 sorból áll. Kinek juthat csak eszébe is e művek olvasásánál a sorok számára gondolni? — Ferenczinek. Mert ő annyi lelkesedéssel, oly szokatlan rajongással olvassa, forgatja, méri Petőfinek minden alkotását, hogy nagy szeretetében e talán jelentéktelen, külső adatok összeállítását is fontosnak tartja. Innen van, hogy az olvasó teljes bizalommal fogadja minden életrajzi közlését: kéri, hogy minden adat mögött rengeteg utánjárás; fásasztó kutatás és gondos mérlegelés emésztette az író idejét.

Ferenzi könyve a költő életén kívül az emberrel, a költő elveivel s végül műveivel foglalkozik. Stílusa a lehető legpuritánabb egyszerűségre törekszik, mintha ezzel is jelezni akarná, hogy nem önmagára, hanem a költőre hívja fel a figyelmet. Egy-egy hasonlata is inkább magyarázat, mint dics s ha azt mondja, hogy a Tisza Petőfi életéhez és egyéniségéhez hasonló, ezzel is inkább a költőnek a folyó iránt érzett vonzalmát akarja indokolni. Érdekesnek tartom megemlíteni, hogy e sorok írója egy még Ferenczi könyvének megjelenése előtt írt tanulmányában — mely azonban még nyomdafestékre vár — a költő és a

folyó közti párhuzamot szintén megvonta s azt a gondolatot, hogy Petőfi-ből kitünő drámaíró lett volna (ezt Ferenczi csak megpendíti) több érveléssel is támogatja. A gondolatok ilyen találkozására csak megerősíthet ítéletünk helyességében.

Hartmann János.

Keleti Artúr: *Pax vobiscum.* (Amicus kiadása). Nagy negyedréti, fényes kiállítású, 60–70 oldalas füzet. Végig egy vers. Hosszú, rimtelen sorai folyamatát csak Fáy Dezső kedves, kifejező kórajzai szaggatják meg, minden oldalon egyszer. A füzet ennél fogva első pillanatra inkább képeskönyvnek tetszik, mely Pádua utcai életéből elevenít meg jeleneteket és benyomásokat. Sétáló, vagy elsielőt papok; iddógáló, kártyázó, vitatkozó, vagy lábukat lógató dolcefarnientézők; egy borbélyműhely eleje; galambokat etető öreg; mosóasszonyok; apáca felügyelete alatt sétáló gyermekesapat; halpiac; a kövezeten szénrajzot rögtönző dilettáns; fészület alatt gyertyát gyújtó asszonyok; elsurranó párok; utcai leányok; templomba bicegő vénasszonyok; egy gitározó alak, stb. stb.: a legvegyesebb egymásutánban kerülnék elénk a fordulólapon. Szintúgy a versben, mely nem egyéb, mint bágyadt és mégis fáradhatatlan nosztalgiával idézgetése a szerző egykori páduai benyomásainak, vagy inkább csak hangulatainak. De azok nem különülnek el a versben oly önálló módon, mint a kórajzokon. Mert előadását komplikálja némi szenvelgő modor, mely már a címben előlegezi magát: „Pax vobiscum, avagy: egy költő pásztorlevele a nyájas olvasókhöz, amelyben Padovában eltöltött boldog napjait idézvé, látni tanítja, inti, megfeddi őket s végül is megbékül velük.“ A szenvelgés abban áll, hogy a normális formáktól való eltérés tudatát folyvást ébren tartatja az olvasóval; s hogy valahogy el ne találjuk felejtetni, szövege végére latinul is oda nyomtatja: „Hic explicit carmen didacticum“ — vége a „tankölteménynek“. Mutogatja magát, hogy ő nem olyan ember, mint más; kacérkodik azzal, hogy tudja, hogy nem tetszik az olvasónak; akadémikusokkal, leendő kritikussal szincerezál. A képek pedig, azaz inkább hangulataik, egyre halmozódnak, s közöttük és részleteik között ezerszámra uszkál az és, meg az és, folyvást csak az és, valami meg-

szilárdulni nem akaró, nyúlós enygyánant. Mi tartja őket össze? Csak az író nosztalgája, melyet sem racionális, sem művészi akarat nem fegyelmez s mely szándékosan tünteti fel, szinte becézve fitogtatja magát illy önkénytelennek, ami pedig elég különös egy oly hosszú versben, mely mindvégig a nyájas olvasóhoz fordul. Mintha valaki folyvást azzal szórakoztatná vendégét, hogy „lásd, én negligében fogadtalak“. Ha ezt a szenvelgett társalgási formát fel nem veszi, hangulat-émlékezése figyemreméltóbbat alkothatt volna.

Tegyük egyszer szóvá az ilyen amateur-kiadásoknak egy sablonos tempózását is. Utolsó lapjukon egész litániában sorakoztatják fel a könyv kiadására vonatkozó adatokat, affektált régieskedéssel és magyároskodással. „Ezt a könyvet az Amicus könyvkiadóvállalat megbízásából nyomtatták Pápai Ernő beütésével ezerkilencszázhuszonkettő karácsonyára... Készült pedig e könyvből... és pedig... Ezenfelül huszont példányt sárga japán papírra nyomtattak“, stb. Ezt a körülményeskedést, mely régiséget szenveleg a modernség legpazarabb technikai eszközeivel, vajjon kinek a kedvéért kapták fel kiadóink? Ízlésesnek azonban aligha tarthatja más, mint a könyvek közül csak a drágábbján kapkodó talmi-műveltség. *th.j.*

VARGHA GYULA

A költészet világában, különösen a lírai műfaj terén gyakori jelenség az, hogy egy-egy ismeretlen egyéniség nagy föltűnést keltő módon lép elénk, rövid időn át teljesen a maga számára tudja lekötni a közfigyelmet, rendkívüli várakozást ébreszt maga iránt... s aztán kiderül róla, hogy tehetségének fénye a tűzijáték múltó ragyogása volt, vagy hogy legalább is hamar eljutott fejlődése csúspontjára s a halaló idő kérelhetetlen fokozatossággal teszi ránk nézve mindjobban-jobban alkalomszerűtlenné, elavulttá fölöslegessé.

Ritkább az olyan költői egyéniség, melynek arcképe egyre szebbé öregedik, melynek szépsége és érdekessége mintha az öregkor keretében tudna csak igazán érvényesülni. Vannak költők, akik fiatalokorukban nem igen emelkednek az átlagos színvonal fölé, hiszen az ő szépségük: a piros, üde arc, a szemek nyájas derűje közös kincse ennek az életkornak; hanem aztán, mikor ez